

GLOSY

Dr Łukasz Maszewski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

ORCID: 0000-0002-1920-6805

e-mail: maszewski@umk.pl

Podpis w piśmie doręczanym elektronicznie w postępowaniu sądowoadministracyjnym i administracyjnym. Uniwersalne znaczenie uchwały NSA z 6.12.2021 r., I FPS 2/21

Signature in a document delivered electronically in administrative court proceedings and administrative proceedings. The universal significance of the Resolution of the Supreme Administrative Court of 6 December 2021, I FPS 2/21

Streszczenie

Myślą przewodnią niniejszego opracowania jest uniwersalny charakter interpretacji wyrażonej przez NSA w uchwale z 6.12.2021 r. (I FPS 2/21), zgodnie z którą konieczne jest podpisywanie pism proceduralnych doręczanych elektronicznie jako załączniki do tzw. pisma ogólnego. NSA dobitnie „przypomniął” w niej, że pierwszoplanową rolę dla znaczenia podpisu, w tym elektronicznego, w procedurze sądowoadministracyjnej pełnią przepisy prawa, a nie możliwości techniczne udostępnione przez twórców systemów teleinformatycznych ich użytkownikom. NSA jasno wskazał, że z perspektywy przepisów proceduralnych kluczowy jest podpis zawarty w skardze do WSA, a nie w piśmie ogólnym ePAUP, stanowiącym swego rodzaju elektroniczną kopertę, mogącą pomieścić różnego rodzaju pisma. Sądy administracyjne powyższe stanowisko zaczęły odnosić również do skarg kasacyjnych, zażaleń, sprzeciwów i pełnomocnictw składanych w ramach postępowania przed tymi sądami. Następnie zaczęły je uwzględniać także na potrzeby oceny legalności przebiegu postępowania administracyjnego. Wymogi stawiane przedmiotową uchwałą muszą zatem spełniać także decyzje administracyjne, postanowienia, podania i pełnomocnictwa składane w tym postępowaniu, także podatkowym oraz egzekucyjnym.

Słowa kluczowe: podpis elektroniczny, doręczenia elektroniczne, ePAUP, skarga do WSA, decyzja administracyjna

Abstract

The main idea of this study is the universal nature of the interpretation expressed by the Supreme Administrative Court in its resolution of 6 December 2021 (I FPS 2/21) on the need to sign procedural letters delivered electronically as attachments to the so-called general writings. The Supreme Administrative Court clearly "reminded" that the primary role in the issue of the importance of a signature (including an electronic one) in administrative court proceedings is played by legal provisions and not by the technical possibilities made available by the creators of ICT systems to their users. The Supreme Administrative Court indicated that from the perspective of procedural regulations, the key is the signature contained in the complaint to the Provincial Administrative Court and not the general ePAUP letter, a kind of electronic envelope that can include various letters. Administrative courts also began to apply the above position to cassation appeals, complaints, objections, and powers of attorney submitted as part of proceedings before these courts. Administrative decisions, resolutions, applications, and powers of attorney submitted in administrative proceedings, including tax and enforcement proceedings, must also meet the requirements of the resolution in question.

Keywords: electronic signature, electronic delivery, ePAUP, complaint to the Provincial Administrative Court, administrative decision

JEL: K23

Wprowadzenie

W uchwale z 6.12.2021 r. o sygnaturze akt I FPS 2/21¹ Naczelny Sąd Administracyjny (dalej jako NSA) stwierdził, że „skargę stanowiącą załącznik do formularza pisma ogólnego, podpisanego podpisem zaufanym, przesłanego przez platformę ePUAP [Elektroniczną Platformę Usług Administracji Publicznej – Ł.M.], należy uznać za podpisaną jedynie wówczas, gdy została ona odrębnie podpisana podpisem kwalifikowanym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym”. Analizowana uchwała ma dość wąski, jeżeli chodzi o ujęcie formalne, zakres zastosowania. Bezpośrednio bowiem NSA odniósł się w niej do skarg składanych do wojewódzkich sądów administracyjnych (w skrócie WSA) z wykorzystaniem tzw. pisma ogólnego ePAUP. Jak wynika jednak z analizy orzeczeń sądów administracyjnych, praktyczne znaczenie interpretacji wyrażonej w tej uchwale jest znacznie szersze. Sądy administracyjne, prowadząc postępowania regulowane ustawą Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi² (dalej jako p.p.s.a.), w tym także kontrolując legalność postępowania administracyjnego, również uwzględniają poglądy wyrażone w tej uchwale i przywołują je w uzasadnieniach swych orzeczeń.

Przedmiotem analizy zaprezentowanej w niniejszym opracowaniu jest zagadnienie znaczenia treści wskazanej powyżej uchwały dla sądów administracyjnych, stron i uczestników postępowania sądowoadministracyjnego, a także dla organów administracji publicznej prowadzących postępowanie administracyjne, w tym podatkowe i egzekucyjne, oraz stron i innych uczestników tych postępowań. Analizie poddano treść powyżej wskazanej uchwały NSA, ale także przepisy prawa i poglądy doktryny na temat związania tzw. uchwałami konkretnymi NSA. Przede wszystkim jednak zaprezentowany został wynik analizy orzeczeń sądów administracyjnych w sprawach z zakresu postępowania sądowoadministracyjnego i administracyjnego, w których powołano się i wykorzystano treść przedmiotowej uchwały. Uwzględniony został również aspekt znaczenia treści tej uchwały dla doręczeń dokonywanych z wykorzystaniem innych niż ePUAP systemów doręczeń elektronicznych, w tym usług nowego krajowego systemu doręczeń elektronicznych. W analizie uwzględniono kontekst przepisów p.p.s.a., Kodeksu postępowania administracyjnego³ (w skrócie k.p.a.), Ordynacji podatkowej⁴ (w skrócie O.p.) i ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji⁵ (dalej jako u.p.e.a.), regulujących wykorzystywanie w tych procedurach doręczeń elektronicznych, w tym Publicznej i Kwalifikowanej Usługi Rejestrowanych Doręczeń Elektronicznych (dalej odpowiednio jako PURDE i KURDE).

Przedstawiony przez NSA problem prawny i treść uchwały

Sprawa, która stała się podstawą problemu prawnego przedstawionego składowi powiększonemu NSA dotyczyła sytuacji, w której pełnomocnik skarżącego, przesyłając skargę do WSA za pośrednictwem platformy ePUAP, opatrzył

kwalifikowanym podpisem elektronicznym wyłącznie pismo przewodnie, a nie załączniki do tego pisma. Przewodniczący wydziału wezwał pełnomocnika skarżącego do usunięcia braków formalnych skargi, m.in. przez podpisanie skargi i pełnomocnictwa kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym lub podpisem osobistym w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia skargi. Zdaniem sądu termin ten upłynął bezskutecznie. Braki skargi nie zostały uzupełnione w ustawowym terminie, wobec czego sąd ją odrzucił na podstawie art. 58 § 1 pkt 3 p.p.s.a. W ocenie autora zażalenia na postanowienie sądu w tej sprawie wzywanie strony do usunięcia braku formalnego skargi przez podpisanie jej i załączonego pełnomocnictwa było niezasadne, bo taką wadą skarga nie była dotknięta. Takie działanie sądu, zdaniem skarżącego, naruszało art. 46 § 1 pkt 4 i § 2b oraz art. 58 § 1 pkt 3 p.p.s.a.

Naczelny Sąd Administracyjny uznał, że w związku z zawartymi w powyższym zażaleniu zarzutami wyłoniło się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, które wymaga przedstawienia go do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów tego sądu. Zdaniem NSA zagadnienie sporne dotyczyło wykładni art. 46 § 2a i 2b p.p.s.a., a mianowicie czy elektroniczne podpisanie pisma sporządzonego w formularzu dokumentu elektronicznego platformy ePUAP jest wystarczające dla uznania, że podpis ten obejmuje stanowiącą załącznik do tego pisma skargę oraz inne załączone dokumenty. Naczelny Sąd Administracyjny zauważył, że na tle spornego zagadnienia w orzecznictwie sądów administracyjnych wykształciły się dwie linie: jedna – dominująca – w ramach której sądy prezentują pogląd taki jak sąd pierwszej instancji w niniejszej sprawie, oraz druga, będąca w mniejszości, w której stwierdza się, że podpisanie wymaganym podpisem dokumentu elektronicznego wnoszonego przez platformę ePUAP, wewnątrz którego przekazywane są inne dokumenty, np. załączniki, skutkuje podpisaniem całego dokumentu elektronicznego, tj. treści formularza wraz z załączonymi do niego plikami.

Po rozpoznaniu w Izbie Finansowej na posiedzeniu niejawnym w dniu 6.12.2021 r. wspomnianego zagadnienia prawnego⁶ NSA podjął zacytowaną powyżej uchwałę uznając konieczność odrębnego podpisywania skargi podpisem kwalifikowanym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym. Sąd ten obszernie przedstawił argumenty prawne przemawiające za tym stanowiskiem, odnosząc się w uchwale wyłącznie do przepisów regulujących postępowanie przed sądami administracyjnymi. Przede wszystkim NSA zwrócił uwagę, że wymóg podpisania pisma procesowego został wprowadzony w konkretnym celu. Funkcją podpisu pod skargą jest legitymizacja jej treści przez stronę postępowania, co dotyczy się wszystkich elementów tego pisma, takich jak zakres zaskarżenia czy wnioski procesowe. Chodzi więc o to, aby nie było wątpliwości, czy w istocie strona załączyła do pisma ogólnego w platformie ePUAP zamierzoną treść skargi. Pewności tej zdaniem sądu brakuje, gdy podpisane zostało tylko pismo ogólne, które w swojej treści nie zawiera żadnych elementów skargi, ograniczając się do poinformowania o przestaniu skargi jako załącznika do niego.

Zdaniem sądu, uwzględniając zasady wnoszenia pism za pośrednictwem platformy ePUAP, zarówno pismo ogólne,

jak i załączoną do niego skargę można uznać za podpisane podpisem zaufanym jedynie w znaczeniu technicznym. Nie oznacza to jednak, że mamy do czynienia z dokumentami elektronicznymi zawierającymi prawnie skuteczny podpis. To skarga z zasady jest bowiem pismem strony, a nie załącznikiem do innego pisma i to ona powinna być samodzielnym dokumentem elektronicznym opatrzonym wymaganym podpisem. To ona zawiera bowiem komunikat o merytorycznej treści, a nie pismo ogólne, które jest swego rodzaju „koperką”, do której zapakowane mogą być: pismo strony, np. skarga, i załączniki takie jak pełnomocnictwo, wniosek o przyznanie prawa pomocy itd.

Nie ulega natomiast, zdaniem sądu, wątpliwości, że wyodrębnienie pliku załącznika z dokumentu XML pozbawia ten załącznik waloru podpisanego dokumentu elektronicznego. Tym samym, zdaniem NSA, w sytuacji odłączenia skargi od formularza pisma ogólnego traci ona walor dokumentu elektronicznego podpisanego. Bez odrębnego podpisu w skardze, po jej odłączeniu od pisma ogólnego, skarga taka nie zachowuje żadnej ważności, co zdaniem tego sądu należy uznać za niedopuszczalne.

Ważne w tym kontekście jest również to, że p.p.s.a. nie przewiduje możliwości uwierzytelnienia dokumentów elektronicznych, jeżeli są one udostępniane stronom za pomocą środków elektronicznych. Chodzi w tym kontekście o możliwość przekazania dokumentu pozostałym uczestnikom postępowania zgodnie z art. 12b § 2 p.p.s.a. Sąd zasadniczo musi załącznik (np. skargę) odłączyć od pisma ogólnego i przekazać stronie przeciwnej. Zdaniem NSA powszechną praktyką pełnomocników jest natomiast przesyłanie kilku skarg dołączonych do jednego pisma ogólnego.

Podkreślenia wymaga, że, jak wskazał NSA, pismo ogólne z ePUAP nie jest pismem w rozumieniu p.p.s.a., które to powinno zawierać określone przepisami elementy, a po drugie, że załączniki do pisma ogólnego ePUAP nie są załącznikami, o których stanowi art. 46 § 2b p.p.s.a. Zdaniem tego sądu interpretowanie zasad obowiązujących w postępowaniu przed sądem administracyjnym przez pryzmat warunków technicznych platformy ePUAP (np. wyrażonych w instrukcji do niej), jest zabiegiem nieuprawnionym. Interpretacja dopuszczająca wnoszenie skargi w formie niepodpisanego załącznika do formularza pisma ogólnego jest zatem sprzeczna nie tylko z celowościową wykładnią przepisów p.p.s.a., ale przede wszystkim z ich wykładnią językową. Wynika z nich bowiem, że podpisane powinno zostać pismo strony, a więc jej wnioski i oświadczenia składane poza rozprawą (art. 45 p.p.s.a.).

W analizowanej uchwale zwrócono także uwagę, że ePUAP nie jest systemem dedykowanym konkretnej procedurze, np. sądowej lub administracyjnej. Zatem na jego funkcjonowanie sądy nie mają wpływu. Przede wszystkim jednak podstawowym celem platformy ePUAP nie jest zagwarantowanie skutecznego podpisywania pism, ale ich doręczanie przez podmiot publiczny lub do podmiotu publicznego. Brak technicznej możliwości podpisania załącznika z poziomu ePUAP nie wyklucza jednak możliwości podpisania takiego dokumentu w innym miejscu, a następnie dołączenia go do korespondencji.

Związanie sądów administracyjnych treścią uchwały NSA poprzez szczególny tryb odejścia od jej stosowania

Aspekt formalnego i pozaformalnego związania treścią sentencji powyższej uchwały NSA ma w analizowanym przypadku kluczowe znaczenie. Ponieważ tematem niniejszych rozważań jest zarówno to pierwsze, jak i drugie zagadnienie, konieczne jest oddzielenie formalnego wpływu analizowanej uchwały na orzecznictwo sądów administracyjnych od rzeczywistego jej wpływu na orzekanie przez te sądy, a także na praktykę organów administracji publicznej oraz stron i uczestników prowadzonych przez nich postępowań, który poza te granice wykracza. Zakres formalnego związania uchwałami NSA wynika z przepisów p.p.s.a.

W analizowanym przypadku NSA przekazał na podstawie art. 187 § 1 p.p.s.a. składowi siedmiu sędziów tego sądu zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Podjęta w związku z tym uchwała, zgodnie z § 2 tego przepisu, jest w danej sprawie wiążąca. Uchwała ta formalnie jest wiążąca tylko we wskazanej sprawie, ale jak zauważa A. Kabat, podstawowym celem uchwał, i to zarówno abstrakcyjnych, jak i konkretnych, jest zapewnienie jednolitości orzecznictwa sądowoadministracyjnego (Kabat, 2020, s. 102). W związku z tym, choć formalnie uchwały konkretne wiążą tylko w danej sprawie, to jednak zdaniem M. Romańskiej, z uwagi na treść art. 269 p.p.s.a., „uchwały konkretne wiążą nie tylko w danej sprawie” (Romańska, 2010, s. 230). Przepis ten stanowi bowiem, że jeżeli jakiegokolwiek skład sądu administracyjnego rozpoznający sprawę nie podziela stanowiska zajętego w uchwale składu siedmiu sędziów, całej Izby albo w uchwale pełnego składu NSA, przedstawia powstałe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia odpowiedniemu składowi. Przyjmuje się w związku z tym, że żaden inny sąd administracyjny (zarówno WSA, jak i NSA, i to bez względu na to, czy skład orzekający jest zwykły czy poszerzony) nie może w innej rozpatrywanej sprawie odstąpić od oceny prawnej wyrażonej w trybie przepisów art. 264–268 (Woś, 2016, s. 1279)⁷. Dokonana zatem w uchwale składu poszerzonego interpretacja przepisów prawa jest dla tych składów orzekających wiążąca w tym sensie, że nie wolno im, rozpoznając sprawę, samodzielnie przyjmować wykładni prawa odmiennej od tej, która została przyjęta przez skład poszerzony NSA. Dopóki więc nie nastąpi zmiana tego stanowiska, sądy administracyjne powinny je respektować. To samo dotyczy sytuacji, w której skład sądzący w sprawie nie stwierdzi zasadności uruchomienia trybu przewidzianego w art. 269 p.p.s.a.⁸ Nie ma bowiem konieczności uruchamiania tej procedury przez sąd w każdym przypadku. Zdaniem J.P. Tarno moc wiążąca takich uchwał polega bowiem „na obowiązku dochowania szczególnego trybu odejścia od wykładni ustalonej przez powiększony skład tego Sądu” (Tarno, 2012, s. 79).

Z powyższego wynika zatem, że nierespektowanie przez jakiegokolwiek skład orzekający WSA lub NSA wykładni dokonanej w takiej uchwale (abstrakcyjnej lub konkretnej) przez przyjęcie w innej sprawie odmiennej wykładni określonego przepisu z jednoczesnym zignorowaniem trybu postępowania określonego w art. 269 p.p.s.a. nie może uzasad-

niać formalnego zarzutu naruszenia uchwały NSA, ponieważ formalnie w tej sprawie ona nie wiąże. Zarzut ten może natomiast dotyczyć naruszenia przepisów p.p.s.a., czyli naruszenia trybu postępowania określonego w art. 269 tej ustawy. W odniesieniu do orzeczeń WSA może to stanowić podstawę do wniesienia skargi kasacyjnej od orzeczenia sądu, który nie respektuje poglądu prawnego zawartego w takiej uchwale (Skoczylas, 2004, s. 233; Woś, 2016, s. 1279; Tarno, 2012, s. 672). Jak zauważa się w literaturze, sankcja ta nie dotyczy jednak składów orzekających NSA (Tarno, 2012, s. 672), które „przy rozpoznawaniu środków odwoławczych mogą pozwolić sobie na luksus odejścia od poglądów prawnych zawartych w formalnie niewiążących uchwałach tego sądu, ponieważ nie ma instrumentu prawnego, który wymuszałby weryfikację ich orzeczeń, choćby zostały wydane z pominięciem poglądów zawartych w uchwałach tego sądu” (Woś, 2016, s. 1279).

Należy także zauważyć, że z treści art. 187 § 2 p.p.s.a. wynika, iż w danej sprawie nie ma możliwości odstąpienia od oceny prawnej wyrażonej w uchwale. Możliwość taką będą miały dopiero „inne składy orzekające w takich samych sprawach” (Tarno, 2012, s. 671). A zatem, zdaniem J.P. Tarno, „uchwały konkretne wywierają podwójny skutek, ponieważ w innych sprawach sądowoadministracyjnych wiążą na zasadzie właściwej dla uchwał podjętych w następstwie zgłoszenia abstrakcyjnego pytania prawnego” (Tarno, 2012, s. 671).

Dla przedmiotu prowadzonych rozważań kluczowe znaczenie ma również fakt, że przez „stanowisko wyrażone w uchwale” rozumie się jedynie wykładnię wyrażoną w jej sentencji i tylko w granicach uzasadnionych treścią wniosku lub postanowienia. Zawarta w tej sentencji wykładnia, która wykracza poza te granice, oraz ocena prawna wyrażona w uzasadnieniu uchwały, która nie ma bezpośredniego związku ze stanowiskiem zawartym w tej sentencji, mocy wiążącej nie mają (Tarno, 2012, s. 670). W tym kontekście na podkreślenie zasługuje to, że sądy administracyjne wykorzystują tę uchwałę również do wzywania do uzupełnienia braków formalnych nie tylko w przypadku skarg do WSA (także tych składanych za pośrednictwem innych systemów teleinformatycznych organów, np. Platformy Usług Elektronicznych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, w skrócie PUE ZUS⁹), sprzeciwów¹⁰, wniosków o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego¹¹ czy też wniosków o wymierzenie organowi grzywny¹² (do których to stosuje się odpowiednio przepisy o skardze), ale i skarg kasacyjnych¹³, zażaleń¹⁴, wniosków o sporządzenie uzasadnienia wyroku¹⁵ i pełnomocnictw¹⁶ składanych w ramach postępowania przed tymi sądami. Oczywiście formalnie wykracza to poza sentencję analizowanej w niniejszym opracowaniu uchwały, która obejmuje tylko „skargę stanowiącą załącznik do formularza pisma ogólnego, [...] przesłanego przez platformę ePUAP”. W tym zakresie również jednak dostrzegalny jest znaczący wpływ treści analizowanej uchwały NSA na interpretację przepisów p.p.s.a., której dokonują sądy administracyjne.

W literaturze przedmiotu nie budzi wątpliwości stanowisko, że uchwała wiąże od daty jej podjęcia, a traci moc tylko na skutek podjęcia na podstawie art. 269 p.p.s.a. nowej

uchwały, odmiennie rozstrzygającej problem, którego dotyczyła wcześniejsza uchwała (Romańska, 2010, s. 230; Skoczylas, 2004, s. 234). Uchwały te mają zatem znaczenie dla dalszej praktyki stosowania prawa tylko *ex nunc*, a więc wpływają jedynie na przyszłe orzecznictwo sądowoadministracyjne i administracyjne. Uchwały NSA nie mają zatem względu orzeczeń organów administracji i sądów administracyjnych mocy wstecznej (*ex tunc*) (Skoczylas, 2009, s. 26). Uwaga ta jest o tyle istotna, że należy mieć świadomość istnienia wcześniejszych orzeczeń sądów administracyjnych, także takich, w których analizowane zagadnienie rozstrzygnięto odmiennie. Należy jednak przyjąć, że argumenty z ich uzasadnień utraciły aktualność¹⁷.

Jak wynika z powyższego, moc wiążąca uchwał NSA ma pod wieloma względami ograniczony charakter. Dotyczy to także zakresu podmiotowego tego związania. Przyjmuje się bowiem, że nie obejmuje on sądów powszechnych, Sądu Najwyższego, organów administracji publicznej, stron postępowania sądowoadministracyjnego czy administracyjnego. Oddziaływanie to ma zatem w tych przypadkach wyłącznie nieformalny, pośredni charakter (Romańska, 2010, s. 266–267), o czym szerzej poniżej.

Siła argumentów dla postępowania administracyjnego

Kluczowe w zakresie prowadzonych rozważań jest to, że sądy administracyjne, oceniając legalność stosowania przepisów z zakresu postępowania administracyjnego, wykorzystują argumenty zaprezentowane w uchwale NSA i, traktując je jak poglądy własne, odnoszą prowadzone przez NSA w uchwale rozważania również do postępowania administracyjnego. W treści licznych orzeczeń sądów administracyjnych powielany jest zwrot, że sąd „podziela stanowisko zaprezentowane w powyższej uchwale”¹⁸, choć formalnie uchwałą tą związany nie jest (Pietrasz, 2023)¹⁹.

Jak wskazał bowiem WSA w Warszawie, wprawdzie powyższa uchwała podjęta została na gruncie przepisów p.p.s.a., „niemniej jednak mając na uwadze, że przepisy art. 168 § 3a O.p. oraz 46 § 2a p.p.s.a. obligują zarówno wnoszącego podanie do organu podatkowego jak i wnoszącego skargę do sądu – w formie dokumentu elektronicznego – do podpisania podania/skargi kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym, Sąd uznał, że uchwała ta nie mogła zostać pominięta przy rozstrzygnięciu niniejszego sporu. [...] Sąd w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, uwzględniając przede wszystkim wagę orzeczenia jakim jest uchwała NSA, przyjmuje za tym Sądem, że również podanie stanowiące załącznik do formularza pisma ogólnego, podpisanego podpisem zaufanym, przesłanego przez platformę ePUAP, należy uznać za podpisane jedynie wówczas, gdy zostało ono odrębnie podpisane podpisem kwalifikowanym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym”²⁰.

Przypadki, o których orzekały sądy administracyjne powołując się na stanowisko NSA zaprezentowane w analizo-

wanej powyżej uchwale, dotyczyły m.in.: doręczenia przez organ administracji publicznej decyzji administracyjnej²¹ i postanowienia w postępowaniu administracyjnym²² w formie pliku w formacie PDF, który nie zawierał podpisu elektronicznego; decyzji administracyjnej, której treść zawarta była w niepodpisanym elektronicznie pliku w formacie DOC²³; doręczenia przez ZUS postanowienia w postępowaniu administracyjnym za pomocą PUE ZUS w formie pliku w formacie PDF, który zawierał podpis elektroniczny²⁴; wnoszenia podania do organu podatkowego (ponaglenia na niezłatwienie sprawy) w formie niepodpisanego pliku tekstowego skompresowanego do pliku ZIP²⁵; pisma stanowiącego odpowiedź na wezwanie do uzupełnienia braków formalnych wniosku o wydanie interpretacji indywidualnej²⁶; niepodpisanego elektronicznie skanu (kopii) pełnomocnictwa w postępowaniu egzekucyjnym²⁷ i podatkowym²⁸, a nawet postępowań, w stosunku do których co do zasady nie stosuje się przepisów k.p.a., a jedynie wybrane z nich, do których odsyła ustawa²⁹. W rozpatrywanych przypadkach pisma zapisywano nie tylko w formacie PDF³⁰, ale i DOC czy DOCX (czyli plików edytowalnych)³¹, a także JPG i PNG³² (np. wykonując skan lub zdjęcie fotograficzne³³ pisma, także takiego, które wcześniej podpisano własnoręcznie). Problemem nie był jednak w tych przypadkach format pliku, ale to, czy plik ten został przed wysłaniem podpisany elektronicznie odpowiednim podpisem. Nie jest w związku z tym istotne, czy podpisane zostało samo pismo przewodnie³⁴.

Sądy uznawały konieczność uwzględnienia wykładni dokonanej przez NSA w przedmiotowej uchwale, dostrzegając zbieżność regulacji procedury sądowoadministracyjnej i administracyjnej, przede wszystkim w zakresie funkcji podpisu, którą uznaly za jednakową w przypadku obu powyższych procedur. Jak bowiem orzekł WSA we Wrocławiu, „zaskarżony akt został stronie skarżącej doręczony w formacie niespełniającej [niespełniającym – Ł.M.] formalnoprawnych wymogów, tzn. z brakiem podpisu (kwalifikowanego podpisu elektronicznego, podpisu zaufanego czy też podpisu osobistego) osoby upoważnionej do jej wydania, co powoduje, iż dokument ten nie może być uznany jako uzewnętrzniający wolę organu i nie rodzi żadnych skutków w sferze prawnej³⁵”. Również NSA podkreślał, że „wymóg podpisania decyzji ma na celu legitymizację jej treści, tego, że sporządzona została przez osoby do tego uprawnione. W tym zakresie nie powinny zachodzić jakiegokolwiek wątpliwości. Natomiast w sytuacji, gdy w sprawie podpisane zostało tylko pismo ogólne – które nie jest decyzją i należy te dwa elementy wyraźnie wyodrębnić – wówczas strona nie otrzymuje gwarancji, iż decyzję sporządzili osoby legitymowane³⁶”.

Prawidłowość stanowiska, zgodnie z którym wyrażoną w analizowanej uchwale negatywną ocenę prawną prawidłowości składania podpisu elektronicznego wyłącznie w ramach pisma ogólnego ePUAP należy stosować również do postępowań administracyjnych, potwierdził NSA, stwierdzając, że „Naczelny Sąd Administracyjny w niniejszym składzie podziela (...) argumentację wyrażoną w uchwale siedmiu sędziów z 6 grudnia 2021 r. (sygn. akt I FPS 2/21), która wprawdzie dotyczy zagadnienia związanego z podpisywaniem załączników wnoszonych w formie dokumentu

elektronicznego w postępowaniu sądowoadministracyjnym, jednak przywołane w jej uzasadnieniu ogólne rozważania w tej kwestii można odnieść również do zasad doręczania dokumentów elektronicznych w ogólnym postępowaniu administracyjnym³⁷.

Orzecznictwo z powyższego zakresu jest oczywiście analizowane również przez organy administracji publicznej, a jego treść jest uwzględniana także na potrzeby wykładni przepisów procedury administracyjnej dokonywanej przez te organy³⁸. Jak zauważył bowiem J. Boć, organy te „rozstrzygając w podobnych sprawach i obawiając się uchylecia decyzji przez sąd, traktują treść jego wyroków jako »inną część obowiązującego prawa«” (Boć, 1998, s. 109). Chociaż bowiem orzecznictwo sądowe nie jest formalnym źródłem prawa w Polsce, to jednak ustalenie w nim rozumienia niejasnej lub źle zbudowanej normy prawnej i następnie wykorzystywanie go w ramach szerokiego zakresu kontroli wykonywanej przez ten sąd może oznaczać „nową treść normatywną podobną do tej, jaką mają akty normatywne” (Boć, 1998, s. 109).

Znaczenie uchwały dla doręczeń elektronicznych dokonywanych poza ePUAP

Należy podkreślić, że analizowany problem będzie miał znaczenie pomimo zapowiadanej likwidacji ePUAP jako platformy doręczeń elektronicznych. Również poglądy wyrażone przez NSA w przedmiotowej uchwale nie utracą aktualności, dopóki nie nastąpi zmiana przepisów proceduralnych, zawartych chociażby w p.p.s.a. czy k.p.a. To one bowiem miały, mają i będą miały również w przyszłości pierwszorzędne znaczenie dla analizowanego zagadnienia, a nie wykorzystywane w tych postępowaniach sposoby komunikacji elektronicznej. Powyższe opiera się oczywiście na założeniu, że nie dojdzie do zmiany stanowiska NSA zgodnie z art. 269 p.p.s.a.

Po pierwsze bowiem, według stanu prawnego obowiązującego w dniu oddania niniejszego tekstu do druku, ePUAP jako kanał komunikacji ma być dostępny do 30.09.2029 r. (zgodnie z art. 148 ust. 1 ustawy o doręczeniach elektronicznych³⁹, dalej jako u.d.e.). Dokonywanie do tej daty doręczeń za pośrednictwem tego systemu dotyczy zwłaszcza sądów i trybunałów, komorników, prokuratury, organów ścigania i Służby Więziennej (art. 155 ust. 7 u.d.e.). W okresie tym ma być dzięki niemu również możliwa komunikacja pomiędzy organami administracji publicznej (art. 147 ust. 1 u.d.e.). Bez względu jednak na to, czy i kiedy ePUAP jako kanał komunikacji zostanie zlikwidowany, to należy zdecydowanie podkreślić, że systemów teleinformatycznych do obsługi doręczeń elektronicznych już obecnie jest więcej. Wnioski wynikające z analizowanej uchwały mogą i powinny znaleźć zastosowanie również do doręczeń dokonywanych za ich pośrednictwem. W tym przedmiocie również orzekały sądy administracyjne. Orzeczenia te dotyczyły np. doręczania pism za pośrednictwem PUE ZUS⁴⁰ i e-Urzędu Skarbowego⁴¹, które również powinny, zdaniem sądów administracyj-

nych, spełniać sformułowane w analizowanej uchwale wymogi.

Problem ten będzie także aktualny w nowym systemie e-doręczeń, umożliwiającym wysyłanie pism w ramach usług PURDE i KURDE, w których możliwe jest dołączenie załącznika do wysyłanego pisma. Decyzja bądź podanie będą mogły być zawarte w takim właśnie załączniku do wiadomości. Chociaż zakłada się, że w ramach tej usługi wiadomość pochodzi od zidentyfikowanego nadawcy, nie oznacza to jednak, że podmiot ten podpisał wysyłane przez siebie pismo. Można więc stwierdzić, że w tym zakresie interpretacja wyrażona w analizowanej w niniejszym opracowaniu uchwale NSA również powinna znaleźć pełne zastosowanie. Załącznik do wysyłanego z wykorzystaniem tych usług „pisma ogólnego”, jeśli stanowi pismo, które zgodnie z przepisami proceduralnymi powinno zostać podpisane, powinien zawierać wymagany prawem podpis elektroniczny. Jeżeli chodzi natomiast o Publiczną Usługę Hybrydową (w skrócie PUH), to jedyną możliwością w jej ramach jest obecnie wysłanie pisma elektronicznego w formacie PDF, które oczywiście również powinno zostać wcześniej (przed wysłaniem) elektronicznie podpisane i które to następnie zostanie wydrukowane przez operatora wyznaczonego po wcześniejszym dokonaniu przez niego walidacji tego podpisu (zgodnie z art. 46 ust. 3 u.d.e.). Obecnie nie ma możliwości dodania jakiegokolwiek treści do takiej wiadomości poza tym, co znajduje się w wysyłanym pliku.

Trzeba również zwrócić uwagę na przykład praktyki, który zdaniem sądów administracyjnych należy uznać za zgodny z przepisami proceduralnymi dotyczącymi podpisywania pism doręczanych elektronicznie. Jest to kazus, którego sentencja analizowanej uchwały nie obejmuje. Chodzi tu o sytuację, w której wszystkie elementy pisma proceduralnego (skargi, podania, decyzji, odwołania itp.) zawarte zostały w piśmie ogólnym ePUAP, które to pismo zostało następnie podpisane wymaganym podpisem elektronicznym⁴². Jak wskazał NSA, w ocenie tego sądu „Sąd Wojewódzki zbyt pochopnie odrzucił złożoną przez skarżących skargę. Sąd nie rozważył bowiem, czy »pismo przewodnie« z dnia 9 stycznia 2023 r. zatytułowane »skarga« może w rzeczywistości stanowić skargę, tzn. czy zawiera wszelkie niezbędne elementy wynikające z art. 57 § 1 p.p.s.a.” Powyższa sytuacja może zaistnieć również w ramach usług z nowego systemu e-doręczeń. Obecnie usługodawca (tj. Poczta Polska S.A. jako operator wyznaczony) przewiduje już bowiem możliwość elektronicznego podpisywania treści wpisywanej korespondencji w ramach usługi PURDE (poprzednio bowiem istniała tylko możliwość dodania już podpisanego elektronicznie załącznika)⁴³. Taką praktykę również należy uznać za zgodną z treścią analizowanej uchwały, a przede wszystkim z przepisami proceduralnymi.

W orzecznictwie sądowym uznano również, że zgodne z przepisami jest także doręczenie elektroniczne pism w sprawie zawartych w jednym prawidłowo podpisanym elektronicznie pliku PDF⁴⁴. Należy jednak w tym przypadku zastrzec, że jeśli zaszłaby konieczność rozdzielenia tych pism, to po dokonaniu tego (np. po elektronicznym „wycięciu” pisma, a następnie jego przesłaniu) wystąpi wskazany

przez NSA w analizowanej uchwale problem niepodpisanych pism.

Oczywiście elektroniczne doręczenie pisma nie będzie skuteczne pomimo jego właściwego elektronicznego podpisania, jeśli doręczenie to nastąpi za pośrednictwem kanału komunikacji, który nie został przewidziany w przepisach proceduralnych (np. w postępowaniu administracyjnym poprzez zwykły e-mail⁴⁵).

Potencjalne skutki pominięcia interpretacji wyrażonej w uchwale NSA

Należy również wskazać, że niezastosowanie się przez organy administracji publicznej, a także strony i uczestników postępowania sądowoadministracyjnego bądź administracyjnego do poglądu wyrażonego w analizowanej uchwale NSA może rodzić poważne skutki dla tego postępowania. Przede wszystkim bowiem brak podpisu może oznaczać brak jednego z konstytutywnych elementów danego pisma, takiego jak postanowienie czy decyzja administracyjna. Pisma te mogą wtedy zostać uznane jedynie za projekty czy też „nieakty”⁴⁶. W przypadku podania w postępowaniu administracyjnym konieczne może okazać się wezwanie do uzupełnienia ich braków formalnych pod rygorem pozostawienia podania bez rozpoznania (art. 64 § 2 k.p.a.) lub rozpatrzenia (art. 169 § 1 O.p.)⁴⁷. Uznanie natomiast, że obarczona tą wadą skarga do WSA posiada braki formalne, których nie uzupełniono po wezwaniu sądu, spowoduje odrzucenie takiej skargi⁴⁸. Jeśli brak podpisu dotyczył np. decyzji administracyjnej, skarga złożona na taki akt może zostać uznana za przedwczesną, czyli za niedopuszczalną, i również z tego powodu może zostać odrzucona⁴⁹. Jak wskazał bowiem WSA we Wrocławiu, zdaniem tego sądu, dopiero „doręczenie stronie rozstrzygnięcia mającego postać dokumentu elektronicznego, daje możliwość skorzystania [skorzystania – Ł.M.] z prawa do wniesienia skargi”⁵⁰. Jednak skutki doręczenia decyzji administracyjnej bez wymaganego prawem podpisu mogą mieć również charakter materialnoprawny. Jak wskazał bowiem WSA w Łodzi, tak doręczona decyzja „nie została doręczona skarżącej spółce przed potencjalnym upływem terminu przedawnienia. Tym samym nie wywołała ona skutków prawnych”⁵¹.

Podsumowanie

Analizowane w niniejszym opracowaniu zagadnienie ma już stosunkowo bogatą historię w orzecznictwie sądów administracyjnych. Niełatwo do rozstrzygnięcia problem możliwości uznawania podpisu z pisma ogólnego ePUAP za podpis w każdym z dołączonych do niego załączników (plików z pismami) był początkowo rozbieżnie rozstrzygany w orzecznictwie sądów administracyjnych. Dnia 6.12.2021 r. podjęta została jednak przez NSA uchwała, w której sąd ten jasno wskazał, że z perspektywy przepisów proceduralnych

kluczowy jest podpis zawarty w skardze do WSA, a nie piśmie ogólnym ePAUP, stanowiącym swego rodzaju elektroniczną kopertę, mogącą pomieścić różne pisma. Uchwała ta wprost dotyczy wyłącznie powyższych skarg, ale sądy administracyjne wyrażone tam stanowisko zaczęły odnosić również do skarg kasacyjnych, zażaleń, sprzeciwów od decyzji i pełnomocnictw składanych w ramach postępowania przed tymi sądami. Następnie sądy te zaczęły uwzględniać wyrażone w przedmiotowej uchwale stanowisko także na potrzeby oceny legalności przebiegu postępowania administracyjnego. Należy podkreślić, że NSA zaakceptował taką praktykę sądów wojewódzkich i uznał ją za prawidłową. Wymogi postawione w treści analizowanej uchwały muszą zatem spełniać także decyzje administracyjne, postanowienia, podania i pełnomocnictwa składane w postępowaniu administracyjnym, w tym podatkowym oraz egzekucyjnym. Przyjmując powyższą interpretację, sądy te pośrednio wpłynęły również na praktykę organów administracji publicznej. Podkreślenia wymaga, że sądy orzekają już, powołując się na tę uchwałę, nie tylko w stosunku do postępowań prowadzonych z wykorzystaniem ePUAP, ale np. PUE ZUS czy e-Urzędu Skarbowego. Należy opowiedzieć się także za znaczeniem analizowanej uchwały dla postępowań prowadzonych z wykorzystaniem nowego krajowego systemu doręczeń elektronicznych, czyli tzw. e-doręczeń, wykorzystujących usługi rejestrowanych doręczeń elektronicznych, tj. PURDE, KURDE, a także PUH. Dostrzegalna jest tu tożsamość funkcji powyższych systemów doręczeń elektronicznych, która uzasadnia odpowiednie stosowanie poglądów na temat ePUAP wyrażonych przez NSA w analizowanej uchwale, do systemu e-doręczeń. Wciąż bowiem ePUAP nie służy do podpisywania dokumentów, a jedynie do ich doręczania. Jest tak również w przypadku usług zaufania, w ramach których podpis elektroniczny stanowi usługę odrębną od rejestrowanych doręczeń elektronicznych.

Choć zatem formalnie analizowana uchwała wiąże tylko w ograniczonym zakresie interpretacji przepisów p.p.s.a., to jednak znaczenie uchwał NSA i przede wszystkim argumenty wyrażone w tej uchwale są w pewnym sensie na tyle uniwersalne, że nie tylko nie mogą one nie znaleźć odzwierciedlenia w interpretacji innych przepisów p.p.s.a. (np. dotyczą-

cych skargi kasacyjnej, zażaleń, sprzeciwów czy pełnomocnictw), ale także przepisów innych ustaw proceduralnych (np. k.p.a., O.p. czy u.p.e.a.). Jest bowiem między tymi przepisami pewna zbieżność, którą dostrzegły sądy administracyjne, a która to nie pozwala, aby interpretacje przepisów poszczególnych procedur w tym zakresie różniły się. Tym łącznikiem jest podpis, a ściślej rzecz ujmując, wymóg podpisywania pism stawiany przez te przepisy. Dodatkowo tym, co łączy powyższe procedury, są funkcje podpisu elektronicznego, który ma za zadanie nie tylko potwierdzić autentyczność pochodzenia dokumentu, ale i jego integralność.

Należy przy tym pamiętać, że w sprawach z zakresu postępowania administracyjnego uchwała ta nie wiąże w żaden formalny sposób. Sentencja analizowanej uchwały NSA dotyczy bowiem wyłącznie przepisów p.p.s.a., a zatem zarzuty o ewentualne niezastosowanie przez sąd administracyjny trybu z art. 269 p.p.s.a. (w przypadku orzeczeń dotyczących kontroli działalności organu administracji publicznej bądź czynności strony i uczestnika postępowania administracyjnego podejmowanych na podstawie k.p.a. czy O.p.) nie mogą być uwzględniane⁵².

Analizowane w niniejszym opracowaniu znaczenie tej uchwały znajduje się zatem także w sferze ogólnego wpływu uchwał NSA na orzecznictwo sądów administracyjnych oraz wpływu tych uchwał (a także innych orzeczeń sądów administracyjnych) na praktykę organów administracji publicznej. Rozwiązanie przyjęte w art. 269 p.p.s.a. ma zapewnić przede wszystkim jednolitość orzecznictwa sądownoadministracyjnego. Ma to jednak w konsekwencji spowodować skutek, którego istotę wyraził J. Boć, stwierdzając, że „w granicach obowiązywania jednego prawa będą w podobnych sytuacjach podejmowane podobne rozstrzygnięcia” (Boć, 1998, s. 108).

Wartością, do której realizacji się dąży, jest zatem jednolitość praktyki, w tym administracyjnej (zob. szerzej Skoczyła, 2009, s. 24). Z analizy orzeczeń sądów administracyjnych zapadłych w okresie po podjęciu przedmiotowej uchwały wynika, że przynajmniej w tym orzecznictwie ta jednolitość została uzyskana (na dzień oddania niniejszego tekstu do druku).

Przypisy/Notes

¹ LEX nr 3274617.

² Ustawa z 30.08.2002 r. (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 935 ze zm.).

³ Ustawa z 14.06.1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 572).

⁴ Ustawa z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2383 ze zm.).

⁵ Ustawa z 17.06.1966 r. (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2505 ze zm.).

⁶ Przekazanego postanowieniem NSA z 27.07.2021 r., I FZ 92/21, LEX nr 3265383.

⁷ Tak też NSA w wyrokach z: 4.12.2008 r., II FSK 1284/07, LEX nr 529204 i z 26.02.2009 r., I FSK 1379/08, LEX nr 519294.

⁸ Wyrok NSA z 18.01.2008 r., I OSK 1946/06, LEX nr 456459.

⁹ Postanowienie WSA w Krakowie z 10.07.2024 r., III SA/Kr 658/24, LEX nr 3735853.

¹⁰ Postanowienie WSA w Warszawie z 16.12.2021 r., VII SA/Wa 2381/21, LEX nr 3308600; postanowienie NSA z 15.03.2023 r., III OZ 121/23, LEX nr 3514829; postanowienie WSA w Bydgoszczy z 24.10.2023 r., II SA/Bd 1071/23, LEX nr 3621833; postanowienie WSA we Wrocławiu z 26.10.2023 r., IV SA/Wr 494/23, LEX nr 3620086; postanowienie WSA w Łodzi z 19.06.2024 r., II SA/Łd 396/24, LEX nr 3729183.

¹¹ Postanowienie NSA z 15.11.2023 r., II GW 96/23, LEX nr 3628077.

¹² Postanowienie WSA w Poznaniu z 16.07.2024 r., IV SO/Po 8/24, LEX nr 3743278.

¹³ Postanowienie NSA z 7.06.2022 r., III OZ 367/22, LEX nr 3352934.

¹⁴ Postanowienie WSA w Gdańsku z 14.09.2022 r., III SA/Gd 483/22, LEX nr 3405446; postanowienie WSA we Wrocławiu z 28.07.2022 r., II SA/Wr 604/21, LEX nr 3590176; postanowienie WSA w Lublinie z 14.09.2022 r., III SA/Lu 714/21, LEX nr 3420733; postanowienie NSA z 12.03.2024 r., II GZ 62/24, LEX nr 3695046; postanowienie NSA z 8.09.2023 r., II OZ 432/23, LEX nr 3592623; postanowienie NSA z 27.06.2024 r., III OZ 260/24, LEX nr 3750125.

¹⁵ Postanowienie NSA z 29.11.2023 r., III FZ 485/23, LEX nr 3636306.

¹⁶ Postanowienie WSA w Szczecinie, I SA/Sz 487/23, LEX nr 3611430; postanowienie WSA w Rzeszowie, II SA/Rz 1456/23, LEX nr 3611523; postanowienie WSA we Wrocławiu z 18.08.2022 r., II SAB/Wr 173/22, LEX nr 3406655; postanowienie NSA z 9.09.2022 r., I FZ 190/22, LEX nr 3642907; postanowienie WSA w Gliwicach z 5.02.2024 r., I SA/Gl 1470/23, LEX nr 3666915.

¹⁷ Jak wskazał bowiem NSA w postanowieniu z 18.07.2023 r., III OZ 352/23, LEX nr 3589066: „Za nieaktualne należy zatem uznać tezy orzeczeń NSA powołanych przez skarżącego w zażaleniu, zgodnie z którymi podpisanie formularza pisma ogólnego odnosi się do całości pisma i załączonych do niego plików. Zasadnie tym samym Sąd I instancji odrzucił skargę”.

¹⁸ Zob. np. postanowienie NSA z 29.04.2022 r., I FZ 90/21, LEX nr 3348923.

¹⁹ Prawdopodobnie tego stanowiska potwierdził NSA w postanowieniu z 22.09.2022 r., III FSK 611/22, LEX nr 3411159.

²⁰ Wyrok WSA w Warszawie z 11.01.2022 r., III SA/Wa 930/21, LEX nr 3392759.

²¹ Postanowienie NSA z 20.10.2022 r., I OSK 1465/22, LEX nr 3484498.

²² Wyrok NSA z 8.11.2023 r., I OSK 1656/22, LEX nr 3658982.

²³ Postanowienie WSA we Wrocławiu z 22.08.2023 r., III SA/Wr 130/23, LEX nr 3599545.

²⁴ Wyrok WSA w Gdańsku z 19.07.2022 r., I SAB/Gd 14/22, LEX nr 3400406.

²⁵ Wyrok WSA w Warszawie z 11.01.2022 r., III SA/Wa 930/21, LEX nr 3392759.

²⁶ Wyrok WSA w Warszawie z 20.03.2024 r., III SA/Wa 169/24, LEX nr 3710314.

²⁷ Wyrok WSA w Krakowie z 12.07.2023 r., I SA/Kr 404/23, LEX nr 3614088.

²⁸ Wyrok WSA w Łodzi z 21.02.2024 r., I SA/Łd 849/23, LEX nr 3698981.

²⁹ Wyrok WSA we Wrocławiu z 22.08.2023 r., III SA/Wr 130/23, LEX nr 3599545.

³⁰ Postanowienie WSA we Wrocławiu z 14.03.2024 r., IV SAB/Wr 534/23, LEX nr 3693978.

³¹ Postanowienie WSA w Kielcach z 15.11.2023 r., I SA/Kc 386/23, LEX nr 3628001.

³² Postanowienie WSA w Krakowie z 14.03.2024 r., III SA/Kr 1/24, LEX nr 3695071.

³³ Postanowienie WSA w Gorzowie Wielkopolskim z 16.01.2024 r., II SA/Go 359/23, LEX nr 3655022.

³⁴ Wyrok WSA w Gdańsku z 10.10.2023 r., I SA/Gd 825/22, LEX nr 3630460.

³⁵ Postanowienie WSA we Wrocławiu z 22.08.2023 r., III SA/Wr 130/23, LEX nr 3599545.

³⁶ Postanowienie NSA z 22.09.2022 r., III FSK 611/22, LEX nr 3411159.

³⁷ Postanowienie NSA z 20.10.2022 r., I OSK 1465/22, LEX nr 3484498.

³⁸ Zob. także wyrok Krajowej Izby Odwoławczej z 15.06.2022 r., KIO 1455/22, LEX nr 3434162.

³⁹ Ustawa z 18.11.2020 r. (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1045 ze zm.).

⁴⁰ Wyrok WSA w Gdańsku z 19.07.2022 r., I SAB/Gd 13/22, LEX nr 3400303.

⁴¹ Postanowienie WSA we Wrocławiu z 27.03.2024 r., I SA/Wr 63/24, LEX nr 3699183.

⁴² Postanowienie NSA z 21.07.2023 r., I OZ 297/23, LEX nr 3587176. Zob. też postanowienie NSA z 7.09.2021 r., I OZ 277/21, LEX nr 3231975.

⁴³ *Możliwość podpisywania wiadomości w e-Doręczeniach*, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej gov.pl, <https://www.gov.pl/web/e-doreczenia/mozliwosc-podpisywania-wiadomosci-w-e-doreczeniach>, dostęp: 15.12.2024 r.

⁴⁴ Postanowienie NSA z 24.01.2023 r., I FZ 298/22, LEX nr 3476741.

⁴⁵ Postanowienie WSA w Łodzi z 28.03.2023 r., II SAB/Łd 12/23, LEX nr 3510271.

⁴⁶ Wyrok NSA z 17.12.2021 r., I FSK 2127/21, LEX nr 3468216.

⁴⁷ Wyrok WSA w Warszawie z 11.01.2022 r., III SA/Wa 930/21, LEX nr 3392759.

⁴⁸ Postanowienie WSA w Kielcach z 29.11.2023 r., I SA/Kc 414/23, LEX nr 3646600.

⁴⁹ Postanowienie WSA we Wrocławiu z 22.08.2023 r., III SA/Wr 130/23, LEX nr 3599545; wyrok WSA w Łodzi z 6.04.2023 r., I SA/Łd 936/22, LEX nr 3522988.

⁵⁰ Postanowienie WSA we Wrocławiu z 22.08.2023 r., III SA/Wr 130/23, LEX nr 3599545.

⁵¹ Wyrok WSA w Łodzi z 6.04.2023 r., I SA/Łd 936/22, LEX nr 3522988.

⁵² Postanowienie NSA z 23.09.2022 r., III FSK 611/22, LEX nr 3408361.

Bibliografia/References

Boć, J. (1998). W: J. Boć (red.). *Prawo administracyjne*. Kolonia Limited.

Kabat, A. (2020). W: B. Dauter, A. Kabat, & M. Niezgódka-Medek, *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska.

Pietrasz, P. (2023). Wpływ uchwały siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z 6.12.2021 r., I FPS 2/21, na dokonywanie czynności w postępowaniu administracyjnym oraz podatkowym. W: B. Fischer, A. Pązik, & M. Świerczyński (red.), *Prawo sztucznej inteligencji i nowych technologii 3*. Wolters Kluwer Polska, LEX.

Romańska, M. (2010). *Skuteczność orzeczeń sądów administracyjnych*. Wolters Kluwer Polska.

Skoczylas, A. (2004). *Działalność uchwalodawcza Naczelnego Sądu Administracyjnego*. C.H.Beck.

Skoczylas, A. (2009). Wykładnia prawa zawarta w wyroku NSA – uchwała NSA dotycząca zagadnienia objętego wykładnią zawartą we wcześniejszym wyroku NSA. Uchwała składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 30 czerwca 2008 r. I FPS 1/08. Głos. *Orzecznictwo Sądów Polskich*, (1), 21–27.

Tarno, J. P. (2012). *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*. LexisNexis.

Woś, T. (2016). W: H. Knysiak-Sudyka, M. Romańska, T. Woś, *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. Komentarz*. Wolters Kluwer Polska.

Dr Łukasz Maszewski

Adiunkt w Katedrze Prawa Administracyjnego Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu. Były pracownik korpusu służby cywilnej. Specjalizuje się w prawie i postępowaniu administracyjnym.

Dr Łukasz Maszewski

Assistant professor at the Nicolaus Copernicus University in Toruń, Faculty of Law and Administration, Department of Administrative Law. Former civil service employee. He specializes in administrative law and administrative proceedings.